

บทที่ 1

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้มีการตื่นตัวในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของตนเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ (domestic tourism) และการท่องเที่ยวจากต่างประเทศ (international tourism) ทั้งนี้เพราะต่างเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทเพิ่มขึ้นทุกด้าน ในกิจกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ รัฐบาลแต่ละประเทศจึงมุ่งสนใจและให้การสนับสนุนกิจการด้านนี้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ รัฐบาลไทยได้ผนวกเอาการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 3 (2515 - 2519) เป็นต้นมา และในปี พ.ศ. 2519 ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติขึ้นเป็นแผนแรก โดยเน้นที่การวางแผนการพัฒนาสร้างสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และสาธารณูปโภคของแหล่งท่องเที่ยว จากการพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (แผนฯ 6) พบว่าการวางนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศเน้นในเรื่องการประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว การจ้างงาน และการกระจายความเจริญเติบโต ด้านเศรษฐกิจและสังคมไปสู่ท้องถิ่นควบคู่กันไป ในช่วงแผนฯ 7 (2535 - 2539) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประมาณว่า รายได้จากการท่องเที่ยวจะสูงถึง 182.7 พันล้านบาทโดยเฉลี่ยต่อปี โดยจะมีรายรับรวมถึง 230 พันล้านบาท ในที่สุดท้ายของแผนฯ 7 (ดูตารางที่ 1.1)

การท่องเที่ยวจะมีอนาคตที่สดใสยาวนาน และสามารถขยายตัวต่อไปได้อีกนั้น จำเป็นต้องได้รับการร่วมแรงร่วมใจจากหลายฝ่ายในการเอาใจใส่ส่งเสริมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่มีอยู่เดิม และที่จะบูรณะขึ้นใหม่ให้มีเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศและนักท่องเที่ยวไทยให้ใช้เวลาและจับจ่ายใช้สอยในการซื้อบริการความเพลิดเพลินใจจากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 1.1 รายได้จากการท่องเที่ยวและประมาทการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 7

	มูลค่าเฉลี่ยต่อปี				
	แผน 4 (2520-2524)	แผน 5 (2525-2529)	แผน 6 (2530-2534)	แผน 7	
				กรณีฐาน*	เป้าหมาย
มูลค่าการส่งออก (พันล้านบาท)	108.4	179.8	497.0	1,044.4	1,062.7
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	20.1	9.6	24.5	14.0	14.7
รายได้จากการท่องเที่ยว (พันล้านบาท)	11.9	29.1	92.2	182.7	185.0
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	42.7	12.2	28.1	13.2	13.3

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย , รายงานเบื้องต้นโครงการศึกษาบทวนแผน

แม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ , 2535.

หมายเหตุ : *ข้อมูลสมมติฐานของกรณีฐาน มีดังต่อไปนี้

	2534	2535	2536	2537	2538	2539
รายได้จากการท่องเที่ยว (พันล้านบาท)	124.0	140.5	159.1	180.1	203.7	230.2
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	7.8	13.3	13.2	13.2	13.0	13.0
จำนวนคน (ล้านคน)	5.3	5.6	6.0	6.8	7.5	7.5

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศได้รวดเร็วกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ซึ่งมีข้อจำกัดมากมาย เช่น สินค้าเกษตรนั้นการเพิ่มผลผลิตมีขีดจำกัดเพราะขึ้นอยู่กับพื้นที่การเพาะปลูก สภาพดินฟ้าอากาศ และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเป็นสินค้าประเภทบริการ และสามารถเสนอขายแก่คนทุกภูมิภาคของโลกและยังเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในการเพิ่มรายได้เข้าประเทศ เหมือนกับรายได้จากการส่งสินค้าออกอีกด้วย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนำรายได้เข้าประเทศสูงเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการส่งออกสินค้าหลักที่สำคัญ ยกเว้น ปี พ.ศ. 2534 ที่รายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่สองรองจากการส่งออกผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ปี พ.ศ. 2525 รายได้จาก การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศประมาณ 23,879 ล้านบาท (หรือร้อยละ 2.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ) ในปี พ.ศ. 2534 รายได้จากนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 100,004 ล้านบาท (ร้อยละ 4.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ) ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2534 รายได้จากนักท่องเที่ยวมีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยร้อยละ 17.25 ต่อปี (ดูตารางที่ 1.2 และตารางที่ 1.3)

การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งทางด้านการดึงดูดเงินตราต่างประเทศ เพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลค่าระเงิน ซึ่งดูได้จากดุลการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น¹ ในปี พ.ศ. 2520 ดุลการท่องเที่ยวประมาณ 1,423 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 67,726 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2534 (คิดเป็นอัตราที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 31.77 ต่อปี) (ดูตารางที่ 1.4) และยังก่อให้เกิดการสร้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม การทิวไรยได้ประชาชาติ และการกระจายรายได้

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะหาผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับระดับประเทศในด้านต่าง ๆ คือ ผลต่อการทิวไรยได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลต่อการจ้างงานทั้งหมด (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) การศึกษาเพื่อหาผลกระทบ

¹ ดุลการท่องเที่ยว = รายได้จากนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เดินทางมาประเทศไทย - รายจ่ายจากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางไปต่างประเทศ

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบรายได้การท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศกับรายได้จาก

สินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2525-2534

(หน่วย : ล้านบาท)

ลำดับ	2525		2526		2527		2528		2529	
	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า
1	การท่องเที่ยว	23,879	การท่องเที่ยว	25,050	การท่องเที่ยว	27,317	การท่องเที่ยว	31,768	การท่องเที่ยว	37,321
2	ข้าว	22,505	ข้าว	20,157	ข้าว	25,932	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	23,578	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	31,268
3	มันสำปะหลัง	19,869	มันสำปะหลัง	15,387	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	19,155	ข้าว	22,524	ข้าว	20,315
4	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	14,049	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	14,351	มันสำปะหลัง	16,600	มันสำปะหลัง	14,969	มันสำปะหลัง	19,086
5	น้ำตาล	12,933	ยางพารา	11,787	ยางพารา	13,004	ยางพารา	13,567	ยางพารา	15,116
6	ยางพารา	9,490	ข้าวโพด	8,486	ข้าวโพด	10,147	แผงวงจรไฟฟ้า	8,248	ข้าวโพด	12,818
7	ข้าวโพด	8,330	น้ำตาล	6,338	แผงวงจรไฟฟ้า	7,352	ข้าวโพด	7,700	น้ำตาล	9,261
8	คิงก	7,773	อัญมณี	6,214	อัญมณี	6,129	อัญมณี	6,350	อัญมณี	8,150
9	แผงวงจรไฟฟ้า	5,930	แผงวงจรไฟฟ้า	5,829	คิงก	5,280	น้ำตาล	6,247	น้ำตาล	7,271
10	อัญมณี	4,671	อัญมณี	5,265	น้ำตาล	5,222	คิงก	5,647	กึ่งยาง	4,391

สินค้าส่งออกทั้งหมด

(ล้านบาท)

159,728

146,472

175,237

193,366

233,383

สัดส่วนรายได้

จากการท่องเที่ยว

ต่อมูลค่าสินค้าออก

(ร้อยละ)

15.0

17.1

15.6

16.4

16.0

ตารางที่ 1.2 (ต่อ)

(หน่วย : ล้านบาท)

ลำดับ	2530		2531		2532		2533		2534	
	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า	แหล่งรายได้	มูลค่า
1	การท่องเที่ยว	50,024	การท่องเที่ยว	78,859	การท่องเที่ยว	96,386	การท่องเที่ยว	110,572	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	109,524
2	ข้าว	48,555	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	58,627	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	74,036	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	84,472	การท่องเที่ยว	100,004
3	ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ	22,703	ข้าว	34,676	ข้าว	45,462	คอมพิวเตอร์	38,671	คอมพิวเตอร์	46,471
4	มันสำปะหลัง	20,661	ยางพารา	27,189	ยางพารา	26,423	ข้าว	27,770	ข้าว	30,516
5	ยางพารา	10,539	มันสำปะหลัง	21,844	มันสำปะหลัง	23,974	ยางพารา	23,557	กัญนาง	26,681
6	แผงวงจรไฟฟ้า	15,179	ปลากระป๋อง	15,041	น้ำตาล	19,244	มันสำปะหลัง	23,136	แผงวงจรไฟฟ้า	25,760
7	อัญมณี	11,550	อัญมณี	13,758	อัญมณี	16,419	อัญมณี	22,045	ยางพารา	24,953
8	น้ำตาล	8,573	เครื่องประดับ	9,725	กัญนาง	16,057	แผงวงจรไฟฟ้า	21,580	มันสำปะหลัง	24,368
9	กัญนาง	5,749	กัญนาง	9,698	ข้าวโพด	4,093	กัญนาง	20,454	รองเท้า	23,800
10	ข้าวโพด	3,928	น้ำตาล	9,664	ตุ๊กตา	2,497	รองเท้า	20,213	อัญมณี	23,433

สินค้าส่งออกทั้งหมด¹

(ล้านบาท)

299,853

403,570

516,315

589,813

725,777

สัดส่วนรายได้

จากการท่องเที่ยว

ต่อมูลค่าสินค้าออก

(ร้อยละ)

16.7

19.5

18.7

18.8

13.8

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

¹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 1.3 เปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศกับมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ

ปี	รายได้จากการท่องเที่ยว ¹ (ล้านบาท)	อัตราการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว (ร้อยละ)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ ² (ล้านบาท)	สัดส่วนของรายได้จากการท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์ภาคบริการ (ร้อยละ)	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ² (ล้านบาท)	สัดส่วนของรายได้จากการท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (ร้อยละ)
2525	23,879	11.4	109,389	21.8	820,002	2.9
2526	25,050	4.9	120,797	20.7	910,054	2.7
2527	27,317	9.1	131,389	20.8	973,412	2.8
2528	31,768	16.3	142,637	22.2	1,014,399	3.1
2529	37,321	17.5	151,072	24.7	1,095,368	3.4
2530	50,024	34.0	171,867	29.1	1,253,147	4.0
2531	78,859	57.6	195,655	40.3	1,506,977	5.2
2532	96,386	22.2	235,515	40.9	1,775,978	5.4
2533	110,572	14.7	278,630	39.7	2,051,208	5.4
2534	100,004	-9.6	324,012	30.9	2,509,427	4.0

ที่มา : ¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1.4 ดุลการท่องเที่ยว ดุลการค้าและบริการปี พ.ศ. 2520-2534

(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	รายได้จากการท่องเที่ยว	รายจ่ายจากการท่องเที่ยว	ดุลการท่องเที่ยว	ดุลการค้าและบริการ(รวมดุลการท่องเที่ยว)	ดุลการค้าและบริการ(ไม่รวมดุลการท่องเที่ยว) ¹
2520	4,607	3,184	1,423	-23,194	-24,617
2521	8,894	3,579	5,315	-24,261	-29,576
2522	11,232	4,648	6,584	-43,815	-50,399
2523	17,765	4,989	12,776	-46,840	-59,616
2524	21,455	6,027	15,428	-59,739	-75,167
2525	23,879	6,151	17,728	-27,342	-45,070
2526	25,050	7,896	17,154	-72,479	-89,633
2527	27,317	7,208	20,109	-53,596	-73,705
2528	31,768	7,587	24,181	-46,384	-70,565
2529	37,321	7,786	29,535	+613	-28,922
2530	50,024	9,902	40,122	-15,114	-55,236
2531	78,859	15,209	63,650	-61,653	-125,303
2532	96,386	19,293	77,093	-90,035	-167,128
2533	110,572	21,822	88,750	-206,921	-295,671
2534	100,004	32,278	67,726	-179,774	-247,500*

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

¹ ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : * ค่าประมาณการ

ทบทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น เรื่องนี้ ได้มีผู้ทำการศึกษามาแล้ว คือการศึกษาของ วุฒิเทพ อินทปัญญา และ จำลอง อติกุล, (2528) แต่เนื่องจากได้ทำการศึกษานานแล้ว สมควรที่จะทำการศึกษาเพิ่มเติม โดยใช้ข้อมูลที่เริ่มปัจจุบันขึ้น ส่วนในกรณีการหาผลกระทบทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่นั้นตามวิธีการศึกษาของ 2 ท่านข้างต้นยังไม่เคยมีผู้ทำการศึกษามาก่อน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับระดับประเทศ ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์ผลกระทบต่อการทวีรายได้ โดยวัดทั้งผลกระทบทั้งหมด (total effect) ผลกระทบทางตรง (direct effect) ผลกระทบทางอ้อม (indirect effect) และผลของการทวีรายได้ (income multiplier) จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไทย และนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
2. วิเคราะห์ผลกระทบต่อการจ้างงานทั้งหมด จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไทย และนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
2. ทราบถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น ผลต่อการทวีรายได้ และการจ้างงาน

1.4 โครงสร้างรายงานการศึกษา

รายงานการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 8 บท ดังนี้คือ

บทที่ 1 เป็นบทนำ ซึ่งประกอบด้วยที่มา ความสำคัญของปัญหาในการศึกษา เรื่องนี้ วัตถุประสงค์ของการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

บทที่ 2 กล่าวถึงผลงานการศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง นิยามศัพท์และทฤษฎีที่ใช้ และระเบียบวิธีการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยขอบเขตการศึกษา วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล

บทที่ 3 บรรยายถึงตลาดการท่องเที่ยว และลักษณะอุปสงค์การท่องเที่ยวในประเทศไทย

บทที่ 4 บรรยายถึงตลาดการท่องเที่ยว และลักษณะอุปสงค์การท่องเที่ยวในจังหวัด เชียงใหม่

บทที่ 5 เปรียบเทียบแบบแผนค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่กับระดับ ประเทศ ของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ กับนักท่องเที่ยวไทย

บทที่ 6 เป็นการวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อการทิวรายได้ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับระดับประเทศ โดยแยกวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลกระทบต่อการทิวรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และนักท่องเที่ยวไทย

บทที่ 7 เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการจ้างงานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับระดับประเทศ โดยแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน เช่นเดียวกับกรณีการวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อการทิวรายได้

บทที่ 8 เป็นบทสรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ